

بررسی منابع استرس زا در دانشکده های پرستاری شهرهای رشت، مشهد،

زاهدان و شیراز

فرخ ابادری^۱، منصور عرب^۲، عباس عباس زاده^۳، معصومه رشیدی نژاد^۴

چکیده

پرستاری حرفه ای پر تنش محسوب می شود به طوری که دانشجویان این رشته علاوه بر استرس های ناشی از محیط آموزشی در معرض استرس های محیط بالینی نیز قرار می گیرند و این از عواملی است که باعث افت تحصیلی و بروز بیماریهای جسمی و روحی در دانشجویان می گردد. پژوهش حاضر به منظور تعیین منابع استرس زای مشترک بر روی ۳۱۸ نفر از دانشجویان پرستاری شهرهای رشت، مشهد، شیراز، زاهدان صورت گرفته است. روش نمونه گیری به صورت خوشه ای، تصادفی انتخاب شده و ابزار جمع آوری اطلاعات پرسشنامه بوده است. تجزیه و تحلیل داده ها با استفاده از آمار پارامتریک و غیر پارامتریک صورت گرفت. نتایج بدست آمده در این پژوهش نشان داد که میانگین کل استرس $\bar{X} = 2/054$ از ۵ می باشد و بیشترین منابع استرس مربوط به ادامه تحصیل، بدست آوردن شغل در آینده، نگرش و انتظارات سایرین نسبت به حرفه پرستاری و اختلاف بین آموزش تئوری کلاسی با آنچه در بیمارستان اجرا می شود بوده است. همچنین در ارتباط با ویژگیهای فردی بین وضعیت تحصیلات پدر و مادر، وضعیت تأهل، انجام کارآموزی در بخش، محل تحصیل با میانگین سوالات منابع استرس اختلاف معنی داری مشاهده گردید ($p \leq 0.05$) و بین منابع استرس بر حسب جنس و وضعیت دانشجو (شبان و روزانه) تفاوت معنی داری مشاهده نگردید.

واژه های کلیدی: منابع استرس، میزان استرس، دانشجویان پرستاری

مقدمه

لازمه پیشرفت تحصیلی مناسب و زندگی موفقیت آمیز، برخورداری از آرامش و امنیت خاطر در ابعاد زیستی، روانی و اجتماعی است. وجود مشکلات گوناگون همچون مشکلات آموزشی مانع اصلی ظهور تواناییها و استعدادها بالقوه دانشجویان و شکوفایی اندیشه های خلاق آنهاست. آموزش خود یک تجربه پر استرس است، بخصوص در حرفه پرستاری در حرفه پرستاری که یکی از استرس زا ترین مشاغل شناخته شده

می باشد. دانشجویان این رشته علاوه بر استرس های ناشی از محیطهای آموزشی نظری تحت تأثیر موقعیت های مختلف بیمارستان نیز قرار می گیرند^(۴). بیمارستان بعنوان یکی از استرس زا ترین محیطهای کاری محسوب می شود چرا که در این مکان مسئله مرگ و زندگی انسانها مطرح است^(۱۱). این شرایط استرس آور می تواند مانعی بر سر راه آموزش پرستاری ایجاد کند و بازده آنرا تحت تأثیر قرار دهد و در نتیجه نیل به هدف اصلی آموزش پرستاری را دچار مشکل سازد. تحقیقات زیادی در زمینه منابع استرس در دوران تحصیل انجام شده است. Ganga (۱۹۹۸) در پژوهشی که با عنوان استرس و سازگاری با هدف بررسی میزان

۱ و ۲ و ۳ - مربی عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی کرمان

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی کرمان

شده و $\alpha = 0.85$ حاصل گردید. پرسشنامه منابع استرس شامل ۳۰ سؤال و در رابطه با موقعیت های مختلف استرس زای دانشجویان می باشد و از حداقل استرس با نمره ۱ تا حداکثر نمره ۵ در نظر گرفته شد. در این بررسی میانگین نمره استرس در ترمهای مختلف تحصیلی و همچنین در شهرهای مختلف با هم مقایسه گردید. با توجه به میانگین سئوالات، منابع استرس به ترتیب اهمیت طبقه بندی شدند. این منابع در سه گروه منابع استرس بیمارستانی، تحصیلی و خانوادگی جای گرفت. منابع استرس بیمارستانی شامل مواردی مثل ارتباط با مریبان در بیمارستان، عدم سازگاری با مرگ مددجویان، نگرش بیمار نسبت به دانشجوی پرستاری، مشکلات مربوط به ارتباط با پرسنل بیمارستان می باشد. منابع تحصیلی از جمله مقدار تکالیف درسی و دشواری مطالب، کمبود وقت آزاد، ارتباط با همکلاسان و مدرسین، آگاه نبودن نسبت به وظایف دانشجو مورد بررسی قرار گرفته اند. منابع خانوادگی شامل مسائل و مشکلات اقتصادی، نگرانیهای مربوط به مراقبت از فرزندان، داشتن مسئولیتهای زیاد در خانواده و روابط با همسر می باشد. ارتباط ویژگیهای فردی (سن، جنس، وضع تاهل، ترم تحصیلی، دوره تحصیلی، محل سکونت، سطح تحصیلات والدین، در قید حیات بودن والدین، انجام کارورزی در بیمارستان) با میانگین منابع استرس سنجیده شد. برای تجزیه و تحلیل داده ها از جداول توزیع فراوانی، آزمونهای آماری مجذور کای و آزمون χ^2 و آنالیز واریانس استفاده شده است.

نتایج

در این مطالعه تعداد ۳۱۸ نفر دانشجو ۵۹ نفر (۱۸/۵ درصد) از رشت، ۹۵ نفر (۲۹/۸ درصد) از مشهد، ۷۷ نفر از زاهدان (۲۴/۴ درصد)، ۷۸ نفر از شیراز (۲۷/۵ درصد) شرکت داشتند. ۲۳۴ نفر (۷۳/۶ درصد) مونث و ۸۴ نفر (۲۶/۴ درصد) مذکر بودند. ۸۳/۶ درصد مجرد، ۱۶/۴ درصد متأهل بودند. ۸۳/۶ درصد پیوسته، ۱۵/۴ درصد ناپیوسته بودند، ۹۰/۶ درصد روزانه، ۹/۴ درصد شبانه، ۴۲/۲ درصد ساکن خوابگاه ۱۱/۶ درصد ساکن منزل استیجاری و ۶۴/۲ درصد با خانواده زندگی می کردند. ۱۸/۲ درصد ترم اول، ۵/۷ درصد ترم دوم، ۲۴/۲ درصد ترم سوم،

استرس ونحوه مقابله وسازگاری با آن انجام داد نشان داد که دانشجویان در دوران تحصیل بخصوص در محیطهای بیمارستانی در معرض استرس های زیادی می باشند که مهمترین آنها هنگام انجام تزیقات و مراقبت از بیمار می باشد^(۱۱). تحقیق دیگری که در سال ۱۳۷۹ تحت عنوان «بررسی شدت عوامل استرس زای محیط بالینی از دیدگاه دانشجویان دانشکده پرستاری مامایی اصفهان» انجام شده نشان داده است که بیشترین استرس دانشجویان، نگرانی از انتقال بیماری و اگیردار و تذکر مریبی در حضور بیمار و همراه به دانشجو بوده است^(۶).

با توجه به مطالب فوق بادر نظر گرفتن هزینه هایی که در طول دوره تحصیلی صرف آموزش دانشجوی پرستاری می شود. ضرورت اجرای تحقیق برای تعیین مشکلات عمده دانشجویان سراسر کشور، رفع آنها و ابقای پرستاران در حرفه خود با کیفیتی مناسب به خوبی احساس می شود. لذا تحقیق حاضر به منظور بررسی منابع استرس در دانشجویان دانشکده های پرستاری رشت، مشهد، زاهدان و شیراز انجام شده تا با منابع مشترک استرس زا در ایران آشنا شویم.

روش بررسی

این پژوهش مطالعه ای توصیفی است که بر روی دانشجویان دانشکده های پرستاری رشت، مشهد، زاهدان و شیراز انجام شد. نمونه پژوهش ۳۱۸ نفر ($\alpha = 5\%$ و $d = 126$) از دانشجویان پرستاری بودند که به روش چند مرحله ای (خوشه ای طبقه ای سیستماتیک) به نسبت دانشجویان هر دانشکده انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده ها پرسشنامه ای است که توسط پژوهشگران با برداشتی از پرسش نامه بک «Back» طراحی شده است. این پرسشنامه و تمامی سئوالات در دو بخش ویژگیهای فردی و منابع استرس تنظیم شده است. چون بطور کامل ترجمه پرسشنامه بک نبود، جهت تعیین روایی محتوا مورد سنجش اساتید دانشگاه علوم پزشکی کرمان قرار گرفت و به منظور تعیین پایایی بعد از توزیع پرسشنامه بسین ۲۰ نفر از دانشجویان واجد شرایط ضریب آلفا کرونباخ محاسبه

استرس بر حسب ترم تحصیلی دانشجویان نشان دهنده آن است که ترم تحصیلی بر میزان استرس بیمارستانی و کل میزان استرس دانشجویان تأثیر معنی دار آماری داشته است ($p \leq 0.05$) جدول (۲).

جدول (۳) ارتباط ویژگیهای فردی را با منابع استرس نشان می دهد. این منابع شامل منابع بیمارستانی، تحصیلی و خانوادگی می باشند.

۱۰/۱ درصد ترم چهارم، ۱۱/۳ درصد ترم پنجم، ۱۰/۷ درصد ترم ششم، ۱۴/۲ درصد ترم هفتم و ۵/۷ درصد در ترم هشتم مشغول به تحصیل بودند.

منابع استرس برای دانشجویان به ترتیب اهمیت عبارت بودند از: پیشرفت تحصیلی و کفایت لازم در شغل آینده (۳/۱۸)، نگرش انتظارات سایرین نسبت به حرفه پرستاری (۳/۱۶)، کمبود وقت آزاد (۳/۱۶) و اختلاف بین آموزش های تئوری کلاس با آنچه در بیمارستان اجرا می شود (۳/۰۵) جدول (۱). منابع

جدول ۱: میانگین و انحراف معیار منابع ایجاد استرس در دانشجویان پرستاری مورد بررسی

منبع استرس	میانگین	انحراف معیار
۱ پیشرفت تحصیلی و کفایت لازم در شغل آینده	۳/۱۸	۱/۶۹
۲ نگرش و انتظارات سایرین نسبت به حرفه پرستاری	۳/۱۶	۱/۲۸
۳ کمبود وقت آزاد	۳/۱۶	۱/۳۵
۴ اختلاف بین آموزشهای تئوری با آنچه در بیمارستان اجرا می شود	۳/۰۵	۱/۵۰
۵ مقدار تکلیف درسی و دشواری مطالبی که باید فرا گرفته شود	۳/۰۴	۱/۲۳
۶ مسائل مربوط به سلامت جسمی دانشجویان	۲/۸۵	۱/۲۶
۷ برآورده نشدن نیازهای دانشجویان توسط مسئولین	۲/۸۴	۱/۳۱
۸ مسائل و مشکلات مربوط به حضور در بیمارستان	۲/۷۶	۱/۳۴
۹ ارتباط با مریبان بیمارستان	۲/۷۵	۱/۳۷
۱۰ جو ایجاد شده توسط پرسنل بیمارستان	۲/۷۳	۱/۳۶

جدول ۲: توزیع فراوانی و درصد دانشجویان مورد بررسی و میانگین منابع استرس بر حسب ترم تحصیلی

ترم تحصیلی	تعداد	درصد	میانگین کل	میانگین منابع بیمارستانی	میانگین منابع درسی	میانگین منابع شخصی
اول	۵۸	۱۸/۲	۲/۵۰	۱/۹۵	۲/۶۴	۲/۰۱
دوم	۱۸	۵/۷	۲/۴۲	۲/۳۷	۲/۵۸	۲/۲۲
سوم	۷۷	۲۴/۲	۲/۴۵	۲/۷۱	۲/۴۹	۲/۰۸
چهارم	۳۲	۱۰/۱	۲/۷۴	۲/۹۴	۲/۹۸	۲/۲۶
پنجم	۳۶	۱۱/۳	۲/۶۹	۳/۰۴	۲/۷۸	۲/۲۰
ششم	۳۴	۱۰/۷	۲/۵۴	۲/۷۰	۲/۶۴	۲/۲۱
هفتم	۴۵	۱۴/۲	۲/۶۱	۲/۸۰	۲/۷۴	۲/۲۷
هشتم	۱۸	۵/۷	۲/۴۱	۲/۵۴	۲/۵۷	۲/۱۱

F = 6.36
P < 0.05
df = 7

F = 2.68
P < 0.05
df = 7

است. بین انجام کارورزی در بیمارستان و منابع کل و بیمارستانی ارتباط معنی داری مشاهده شده است. به نحوی که دانشجویانی که کارورزی آنها در بیمارستان آغاز شده است استرس بیشتری را بیان کرده اند. بین وضع تاهل و منابع درسی اختلاف معنی داری مشاهده شده است به نحوی که دانشجویان مجرد استرس بیشتری را گزارش کرده اند. بین تحصیلات پدر و مادر و استرس کل دانشجویان اختلاف معنی داری مشاهده شد.

ضمناً مجموع این استرس ها به عنوان منابع کل نشان داده شده اند. به نحوی که در این جدول مشاهده می گردد، بیشترین منبع استرس مربوط به تحصیل (۲/۶۵) بوده و پس از آن منابع بیمارستانی (۲/۶۱) و خانوادگی (۲/۱۵) قرار می گیرد. تفاوت معنی داری بین میانگین استرس حاصل از منابع خانوادگی و بیمارستانی با شهر محل تحصیل مشاهده شده است. بین وضع محل سکونت با منابع درسی ارتباط معنی داری مشاهده شده

جدول شماره ۳ توزیع فراوانی درصد و میانگین منابع استرس بر حسب ویژگیهای فردی

ویژگیهای فردی	تعداد	درصد	منابع کل	منابع بیمارستانی	منابع درسی	منابع خانوادگی	P	
							df	f
رشت	۵۹	۱۸/۵	۲/۷۰	۲/۹۷	۲/۷۵	۲/۲۸	P<0.05 df=3 f=3.22 منابع بیمارستانی f=3.78 منابع خانوادگی f=2.65	۳
	۹۵	۲۹/۸	۲/۵۳	۲/۶۴	۲/۶۶	۲/۲۵		
	۷۷	۴۲/۲	۲/۳۷	۲/۴۶	۲/۵۶	۲/۰۱		
	۸۷	۲۷/۵	۲/۴۴	۲/۴۸	۲/۶۷	۲/۰۹		
	۳۱۸	۱۰۰	۲/۱۵۰	۲/۶۱	۲/۶۵	۲/۱۵		
جنس	۲۳۴	۷۳/۶	۲/۴۹	۲/۶۰	۲/۶۶	۲/۱۲	۱۰	
	۸۴	۲۶/۴	۲/۵۲	۲/۶۶	۲/۶۳	۲/۲۳		
دانشجو و ضمیمه	۲۸۷	۹۰/۶	۲/۵۰	۲/۶۲	۲/۶۶	۲/۱۴	۱۰	
	۳۰	۹/۴	۲/۴۸	۲/۵۰	۲/۶۰	۲/۲۷		
سکونت و ضمیمه محل سکونت	۱۳۴	۴۲/۲	۲/۵۴	۲/۶۶	۲/۷۵	۲/۱۵	Df=3 f=3.12 منابع درسی P<0.05	۱۰
	۳۷	۱۱/۶	۲/۵۸	۲/۵۳	۲/۷۵	۲/۳۳		
	۱۴۷	۴۶/۲	۲/۴۴	۲/۶۰	۲/۵۴	۲/۱۳		
والدین	۲۹۱	۲	۲/۵۰	۲/۶۲	۲/۶۶	۲/۱۵	۱۰	
	۲۶		۲/۴۶	۲/۵۸	۲/۵۹	۲/۳		
ر	۲۸۴	۷۸/۰	۲/۵۵	۲/۷۷	۲/۶۶	۲/۱۷	Df=2 f=4.16 منابع بیمارستانی Df=2 f=15.3 P<0.05	۱۰
	۳۴	۲۲/۰	۲/۳۰	۲/۰۶	۲/۶۴	۲/۰۷		
تاهل	۲۶۶	۸۳/۶	۲/۵۷	۲/۶۶	۲/۶۹	۲/۱۴	f=4.92 df=1 منابع درسی	۱۰
	۵۲	۱۶/۱	۲/۳۷	۳/۰۲	۲/۴۷	۲/۲۰		
تحصیلات پدر	۲۵۱	۷۸/۹	۲/۵۵	۲/۶۶	۲/۷۰	۲/۲۰	f=3.46 df=2 منابع کل f=4.2 df=1 منابع بیمارستانی	۱۰
	۵۶	۱۷/۰	۲/۴۹	۲/۶۳	۲/۶۶	۲/۱۲		
	۱۱	۳/۵	۲/۲۶	۲/۳۴	۲/۴۰	۱/۹۳		
تحصیلات مادر	۲۰۱	۷۸/۹	۲/۵۴	۲/۶۷	۲/۶۹	۲/۱۸	df=2 f=3.1 منابع کل	۱۰
	۵۶	۱۷/۶	۲/۴۱	۲/۴۵	۲/۶۰	۲/۰۹		
	۱۱	۳/۵	۲/۰۵	۲/۲۱	۲/۲۲	۱/۷		

سایرین نسبت به حرفه پرستاری است. به رغم توسعه کمی و کیفی که در سالهای اخیر در رشته پرستاری صورت گرفته است هنوز دانشجویان این رشته خود را با مشکلات متعددی مواجه می بینند. «بختیاری» و «فلاح پیشه» در این زمینه تحقیقی انجام داده اند و اظهار می دارند حدود نیمی از دانشجویان به کار در حرفه خود تمایل نداشته که علت عمده آن رانداشتن ارزش اجتماعی محیط کاری و کم بودن حقوق ذکر کرده اند^(۱).

سومین عامل تنش زا کمبود وقت آزاد است. یکی از دلایل این موضوع ناشی از وجود کارآموزیهای دانشجویان به همراه دروس تئوری است که وقت زیادی را از دانشجویان اشغال می نماید. به همین لحاظ وقت کمتری نسبت به سایر دانشجویان دارند.

چهارمین عاملی که به عنوان عامل استرس زا در دانشجویان پرستاری معرفی شده است، اختلاف بین آموزشهای تئوری با آن چیزی است که در بیمارستان اجرا می شود ($X=3/05$). عدم هماهنگی بین آموزش تئوری و کارهای بالینی یک معضل عمومی و فراگیر در قلمرو گسترده همه رشته ها در بسیاری از کشورها است و کوشش زیادی صورت می گیرد تا این فاصله به حداقل برسد. براساس مطالعات انجام شده در کشور ما این فاصله بیش از حد انتظار است. لذا توجه برای حل این معضل ضروری و واجب می نماید، پژوهشها نشان داده اند که دانشجویان معتقدند دروس تئوری و بالینی آنها باهم تطابق ندارد و آنها از امکانات کافی جهت بهره گیری از دانش خود برخوردار نیستند^(۵). محیط بالینی جایی است که دانشجویان اندوخته تئوری خود را به کار میگیرند و محیط کار آینده خود را تجربه می کنند. چنانچه به برنامه ریزی استفاده بهینه از کارآموزی توجه نشود می تواند عاملی برای عدم علاقه و انگیزه و در نتیجه انصراف از تحصیل منجر شود. لذا برنامه ریزی ارتقای کیفیت آموزشهای بالینی نیازی است که بخوبی به چشم می خورد.

پنجمین عامل استرس زا حجم تکلیف درسی و دشواری مطالب بوده است. «بک و همکاران» معتقدند که

به نحوی که دانشجویانی که والدین آنها تحصیلات بالاتری داشته اند استرس کمتری را احساس کرده اند. بین جنس، دوره تحصیلی (روزانه و شبانه)، در قید حیات بودن والدین با منابع استرس تفاوت معنی داری مشاهده نشده است جدول (۳).

بحث و نتیجه گیری

استرس های زیادی بر دانشجویان اثر می گذارد و دانشجویان رشته های علوم پزشکی که بخشی از آموزشهای خود را در محیط بالینی می گذرانند و در طی آن با مسائل مربوط به سلامتی و حتی مرگ و مردن مواجه می شوند استرس های مضاعفی را تحمل می کنند. در این میان دانشجویان پرستاری به دلیل ماهیت خاص رشته ای در معرض استرس های بیشتری قرار دارند. میانگین استرس گزارش شده در دانشجویان (۲/۵۴ از ۵)، نشان دهنده فشار نگران کننده ای است که این دانشجویان تحت تأثیر آن قرار دارند. در تحقیقات دیگری نیز وجود میزان بالای استرس در دانشجویان پرستاری تاکید شده است (۸). در پژوهشی که طی آن میزان استرس دانشجویان پرستاری با سایر رشته های علوم پزشکی شامل پزشکی، داروسازی و مددکاری اجتماعی مقایسه شد، مشخص گردید که دانشجویان پرستاری به نحو معنی داری میزان استرس بیشتری را تحمل می کنند^(۹). برای کاهش آثار استرس در دانشجویان پرستاری مؤلفین به اقدامات حمایتی در روند آموزش پرستاری و تدارک محیطی حمایت کننده و آرامبخش برای دانشجویان که بتواند احساس اطمینان و امید را در آنها تقویت کرده و موجب اعتماد به نفس آنان شود اشاره کرده اند^(۱۲). در ارتباط با منابع استرس مشترک در بین دانشجویان این چهار شهر مشاهده می شود که مهمترین آن مربوط به احساس نگرانی از آینده کاری خود می باشد (۳/۱۸) که این موضوع می بایست مورد توجه جدی قرار بگیرد زیرا می تواند در موفقیت تحصیلی آنها اثر سوء داشته باشد. «کوشان» اظهار می دارد که دانشجویان نسبت به آینده خود بدبین هستند بنابراین می توان گفت که اکثر دانشجویان امید خود را نسبت به آینده از دست داده اند^(۳) و همین امر می تواند باعث افت تحصیلی دانشجویان بشود. دومین علت تنیدگی در بین دانشجویان نگرش و انتظارات

و تجارب ناخوشایند^(۱۳). ۶۰ درصد کل دانشجویان ترم دوم وسوم را، بدترین ترمهای تحصیلی خود از نظر فشارروحي بيان کرده اند و همچنین بين تحصيلات پدر و مادر و منابع کل استرس اختلاف معنی داری مشاهده گردید که خود نشان دهنده تأثیر تحصيلات پدر و مادر بر روی فرزندان می باشد. همينطور بين شهرهای مختلف، منابع استرس اختلاف معنی داری مشاهده گردید که می تواند ناشی از عوامل گوناگونی از جمله مدیریت پرستاری در این زمینه باشد. با توجه به مطالب فوق باید جهت ایجاد انگیزه در دانشجویان ضمن فراهم آوردن فرصتهای شغلی مناسب به همراه مزایای خوب و همچنین شناساندن این رشته به مردم جهت بالابردن ارزش اجتماعی رشته پرستاری و نزدیک کردن دروس تئوری و بالینی و گزینش دانشجویان علاقمند در این رشته، تأمین امکانات تفریحی و ورزشی دانشجویانی علاقمند تربیت کنیم. از آنجا که پرستاران با جان و روان انسانها در ارتباط می باشند لذا بایستی توجه بیشتری به این قشر پرتلاش جامعه بشود.

سپاسگزاری

از زحمات آقایان: ابراهیمی، محمدی و خانمها: کرمی، مسرور، زارعی که در جمع آوری اطلاعات تحقیق همکاری نموده اند تشکر و قدردانی می شود.

دانشجویان پرستاری در زمان کوتاه در حیطه های مختلف و گسترده، اطلاعات کسب می کنند و از آنها خواسته می شود احساس مسئولیت زیادی داشته باشند که این مسئله در آنها ایجاد استرس، نگرانی و حتی فشار روانی می کند^(۱۰).

در رابطه با میزان استرس در دانشجویان در ترمهای مختلف تحصیلی باید گفت که اختلاف معنی داری بين ترمهای مختلف مشاهده شد. بویژه بیشترین اختلاف در گروه منابع بیمارستانی استرس است جدول (۲) که از ترم سوم شروع و تا ترم پنجم ادامه می یابد. در این زمینه «رواقی» اظهار می دارد ۶۶ درصد دانشجویان کارآموزی را پراضطراب ترین واحد درسی خود اعلام کرده اند^(۱۲). در همین زمینه پژوهشی که به بررسی منابع استرس در پرستاران پرداخته است بیان می دارد که پرستاران استرس زیادی را از رنج بیماران تحمل می کنند چرا که از احساس همدردی با بیماران برخوردارند و در عین حال این همدردی همراه با استرس است و نیاز به آموزش بیشتر جهت مقابله با استرس دارد^(۴). ماهات Mahat (۱۹۹۶) در بررسی استرس دانشجویان پرستاری در اولین سال ورود به کارآموزی نتیجه گرفت که چهار واقعه تنش آور دانشجویان را تهدید می کند که عبارتند از ارتباط بین فردی، کم بودن تجربه، احساس بی پناهی،

منابع

- ۱- بختیاری - فریده، فلاح پیشه - فرزانه. *بررسی نظرات دانشجویان دانشکده های پرستاری و مامایی قزوین* در مورد مسائل آموزشی، رفاهی و حرفه ای. «مجله دانشگاه علوم پزشکی قزوین. سال سوم، شماره ۱۰ تابستان ۱۳۷۸»
- ۲- رواقی - کیوان. *بررسی علل افزایش میزان تمایل و اقدام به انصراف دانشجویان ترم دوم پرستاری دانشکده پرستاری و مامایی خرم آباد*. خلاصه مقالات سمینار بررسی مسائل آموزش بالینی پرستاری و مامایی، مهرماه ۱۳۷۴. دانشگاه علوم پزشکی همدان.
- ۳- کوشان - محسن و دیگران. *بررسی مشکلات آموزشی و دانشجویی دانشجویان دانشکده علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی سینوار*، مجله اسرار، سال چهارم، شماره ۱، بهار ۱۳۷۶، ص ۳۶
- ۴- علینقی زاده بهارستانی - زهرا، یاسمی - محمدتقی، نیکیان - عبدالله.
- ۵- منوچهری - هومان. *بررسی نظرات دانشجویان سال آخر کارشناسی پرستاری دانشکده های پرستاری استان تهران در مورد میزان تطابق محتوای دروس نظری واحد پرستاری ویژه با کارآموزی بالینی مربوطه*. پایان نامه کارشناسی ارشد، سال ۱۳۷۰، ص ۸۴-۸۰.
- ۶- نصیری - محمود، فروتی - فاطمه. *بررسی شدت عوامل استرس زای محیط بالینی از دیدگاه دانشجویان پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی اصفهان سال ۷۹*، کنگره هماهنگی آموزش، بهداشت و درمان در پرستاری، مهرماه ۱۳۷۹، ص ۶۱.

- 7- Barry. Patrica,D "*psychosocial nursing*" J. B. Lippincotte Company ,1989
- 8- Basson CJ. Van-der-Merwe T. *Occupational stress and coping in a sample of student nurses*. South African Journal of Nursing 1994; 17(4): 35-43.
- 9- Beck . DL & et al. *Perceived level and sources of stress in university professional schools*. J. Nurs Educ 1997; 36(4): 180-6
- 10-Beck. DL. Strivastava R. *Perceived level and source of Stress in bacculaureate Nursing Students* Nurs Educ 1991; 30(5): 123-7
- 11-Ganga M. *Stress and coping tuner bacculaureate nursing students in clinical settnigs*" Nursing Forum. Vol. 33,No.1 1998.pp:11-15.
- 12-Mahaffey EAH. *Coping resources for stress and assertiveness training, previous nursing experience*. The University of Southern Mississippi 1992 Ph.D.
- 13- Mahat G. *Stress and coping: first year Nepalese nursing students in clinical settings*. J Nurs Educ. 1996 Apr; 35(4): 163-9.
- 14-Tomy AM. *Guide Nursing management*. Mosby- year book. Inc. 1992.